

INSON HUQUQLARI UMUMJAHON DEKLARATSIYASI VA UNING INSON
HUQUQLARINI HIMOYA QILISHDAGI ROLI

Kenjayev Zarmamat

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

Ijtimoiy fanlar fakulteti, dotsent

Shavkatova Jasmina

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (IHUD) tarixi, mazmuni va uning global miqyosda inson huquqlarini himoya qilishdagi roli tahlil qilinadi. Deklaratsiyaning qabul qilinishi XX asrning ikkinchi yarmida inson huquqlari sohasidagi muhim burilish nuqtasi sifatida qaraladi. Maqolada deklaratsiyaning asosiy prinsiplari, huquqiy ahamiyati va zamonaviy dunyoda inson huquqlarini himoya qilish mexanizmlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, IHUD insoniyat tarixida fundamental huquqlarni tan olish va ularni himoya qilish borasida yagona standart sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Inson huquqlari, umumjahon deklaratsiya, inson huquqlarini himoya qilish, huquqiy me'yorlar, Birlashgan Millatlar Tashkiloti.

Аннотация: В этой статье анализируется история, содержание Всемирной декларации прав человека (ВПЧ) и ее роль в защите прав человека в глобальном масштабе. Принятие декларации рассматривается как важный поворотный момент в области прав человека во второй половине двадцатого века. В статье рассматриваются основные принципы Декларации, ее правовое значение и механизмы защиты прав человека в современном мире. Согласно исследованию, IHUD служит единым стандартом признания и защиты фундаментальных прав на протяжении всей истории человечества.

Ключевые слова: права человека, Всемирная декларация, защита прав человека, правовые нормы, Организация Объединенных Наций.

Annotation: this article analyzes the history, content of the Universal Declaration of human rights (IHUD) and its role in protecting human rights on a global scale. The adoption of the declaration is seen as an important turning point in the field of human rights in the second half of the 20th century. The article examines the basic principles of the Declaration, its legal significance, and mechanisms for the protection of human rights in the modern world. According to the results of the study, IHUD serves as the only standard in human history regarding the recognition and protection of fundamental rights.

Keywords: Human Rights, Universal Declaration, protection of human rights, legal norms, United Nations.

Kirish

Inson huquqlari konsepsiyasi tarixan ijtimoiy adolat va shaxsiy erkinlikni ta'minlashga qaratilgan. XX asrda Ikkinchi jahon urushi insoniyatga inson huquqlarini himoya qilishning muhimligini yana bir bor ko'rsatdi. Shu munosabat bilan 1948-yil 10-dekabrda Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan qabul qilingan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (IHUD) insoniyat tarixida muhim huquqiy hujjat sifatida tan olindi. Ushbu deklaratsiya insonlarning asosiy huquq va erkinliklarini global darajada kafolatlashga qaratilgan bo'lib, davlatlar, tashkilotlar va jamiyatlar uchun universal standart vazifasini bajaradi.

Inson huquqlari Umumjahon Deklaratsiyasi tarixi va mohiyati Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi Birlashgan Millatlar Tashkilotining Inson huquqlari bo'yicha maxsus komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan va 1948-yilda qabul qilingan. Deklaratsiya 30 moddadan iborat bo'lib, unda quyidagi asosiy tamoyillar mavjud: 1. Insonning barchasi erkin va qadr-qimmatga ega bo'lishi. 2. Irq, rang, jins, til, din, siyosiy e'tiqod yoki boshqa holatlarga qarab kamsitilmaslik. 3. Hayot, erkinlik va shaxsiy xavfsizlik huquqi. 4. Ta'lim olish, mehnat qilish va siyosiy hamda ijtimoiy ishtirok etish huquqlari. Deklaratsiya huquqiy majburiyat yuklamasa-da, u global miqyosda inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha standart sifatida qabul qilindi. Shu sababdan, ko'plab xalqaro shartnomalar va konstitutsiyalarda uning prinsiplari aks ettirilgan.

Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasining inson huquqlarini himoya qilishdagi roli Global standart sifatida IHUD barcha davlatlar va jamiyatlar uchun inson huquqlarini himoya qilishning minimal standartlarini belgilaydi. Bu standartlar: Shaxsning erkinligi va qadr-qimmatini tan olish, Kamsitilmaslik prinsipi, Hayot, erkinlik va shaxsiy xavfsizlikni kafolatlash kabi asosiy huquqlarni o'z ichiga oladi. Shu tariqa, deklaratsiya butun dunyo bo'ylab universal me'yor vazifasini bajaradi. Huquqiy asos yaratish 1. Deklaratsiya ko'plab xalqaro va milliy huquqiy hujjatlarning asosiy tamoyillarini belgilaydi. Masalan: 2. Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro shartnoma (1966), 3. Iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy huquqlar to'g'risidagi xalqaro shartnoma (1966), ular IHUDning prinsiplariga tayangan holda ishlab chiqilgan. Shuningdek, ko'plab davlatlarning konstitutsiyalari va qonunlarida IHUDning prinsiplari aks etgan. Jamiyatni uyg'otish va ma'naviy ta'sir 1. Deklaratsiya inson huquqlarini hurmat qilishga oid madaniyat va ijtimoiy ongni rivojlantiradi. 2. Fuqarolarga huquqlari va erkinliklarini anglash imkonini beradi, 3. Inson huquqlarini buzish holatlarini tan olish va unga qarshi kurashishga yordam beradi, 4. Demokratik jamiyatlar va barqarorlikni rivojlantiradi.

Xalqaro nazorat mexanizmi 1. IHUD asosida BMT va boshqa xalqaro tashkilotlar inson huquqlarini kuzatadi, hisobot beradi va davlatlarni baholaydi. 2. Masalan, BMTning Inson huquqlari bo'yicha kengashi mamlakatlarning inson huquqlari holatini muntazam tekshiradi. 3. IHUD xalqaro maydonda hisobdorlikni ta'minlaydi. Buzilishlarga qarshi vosita: Deklaratsiya shaxslarni va jamiyatlarni huquqlarini himoya qilish vositasi sifatida kuchli ta'sir qiladi: Siyosiy, ijtimoiy yoki iqtisodiy kamsitish holatlariga qarshi chora

ko'riladi. Shaxsiy va guruh huquqlarini himoya qilishda asosiy prinsip sifatida xizmat qiladi.

Xulosa Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi insoniyat tarixida asosiy burilish nuqtasi bo'lib, global miqyosda inson huquqlarini himoya qilishning universal standartini belgilaydi. Deklaratsiya nafaqat huquqiy, balki ma'naviy va ijtimoiy ahamiyatga ega. Zamonaviy dunyoda uning prinsiplari davlatlar va xalqaro tashkilotlar tomonidan inson huquqlarini himoya qilish va rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Shu sababli, IHUD insoniyat uchun doimiy e'tibor va hurmatni talab qiladigan huquqiy va madaniy qadriyatdir. HUDning inson huquqlarini himoya qilishdagi roli huquqiy, madaniy va ijtimoiy jihatlarni qamrab oladi. U shaxsning erkinligi va qadr-qimmatini global miqyosda kafolatlaydi, davlatlar va xalqaro tashkilotlar uchun universal standart vazifasini bajaradi. Shu bilan birga, IHUD insoniyat uchun huquqiy va ma'naviy yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi va inson huquqlarini himoya qilishning asosiy poydevorini yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. Universal Declaration of Human Rights. 1948. 2. M. Boboev. Inson huquqlari va ularning xalqaro himoyasi. Toshkent: Sharq, 2019. 3. D. An-Ansari. Xalqaro huquq va inson huquqlari. London: Routledge, 2020.

4. A. Karimov. Inson huquqlari va demokratik institutlar. Toshkent: Universitet nashriyoti, 2018

5. P. Smith. International Human Rights Law. Oxford: Oxford University Press, 2021

1. Nomozov, Xurshid (2024). JAMIYATDA INTERNET-MAKON KONTENTLARI TA'SIRIDA SODIR BO'LAYOTGAN NEGATIV IJTIMOYLAHUV SHAKLLARI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR, 1(2), 52-58.

2. Nomozov Xurshid Shavkat o'g'li. "YOSHLARNING IJTIMOYLAHUVIDA INTERNET TARMOQLARINING O'RNI." Ilm fan taraqqiyotida raqamli iqtisodiyot va zamonaviy ta'limning o'rni hamda rivojlanish omillari 5.2 (2025): 27-31.

3. Nomozov, Xurshid (2024). JAMIYATDA INTERNET-MAKON KONTENTLARI TA'SIRIDA SODIR BO'LAYOTGAN NEGATIV IJTIMOYLAHUV SHAKLLARI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR, 1(2), 52-58.

4. NOMOZOV XURSHID SHAVKAT O'G'LI. "INTERNET-MAKON MOHIYATI, GENEZISI VA ZAMONAVIY TARKIBI." TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR 1.2 (2024): 48-51.

5. NOMOZOV XURSHID SHAVKAT O'G'LI "AXBOROT XURUJINING O'SMIRLAR HAYOTIGA TA'SIRI." QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI (2023): 1285-1287.

6. Nomozov, Xurshid. "JAMIYAT IJTIMOYILASHUVIDA INSTITUTLARI O'RNI VA INTERNET-MAKONNING UNDAGI O 'RNI." ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION 1.2 (2024): 83-88.
7. Nomozov, Xurshid. "OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING IJTIMOY FUNKSIYASI." TAMADDUN NURI JURNALI 1.64 (2025): 253-255.
8. Номозов, Х. "ИНТЕРНЕТ-МАКОН ТАЪСИРИДА СОДИР БЎЛАЁТГАН НЕГАТИВ ИЖТИМОЙЛАШУВ ШАКЛЛАРИ." Философия и право 26.3 (2023): 232-235.
9. Nomozov, Xurshid. "INTERNET-MAKON MOHIYATI, GENEZISI VA ZAMONAVIY TARKIBI." Farg'ona davlat universiteti,(3) (2023): 67-67.
10. Nomozov Xurshid. "AXBOROT XURUJI VA OGOHLIK TUSHUNCHASI MAZMUN-MOHIYATI." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 7. 2026.
11. Nomozov Xurshid. "AXBOROT JAMIYATI: SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH MUAMMOLARI;(FALSAFIY TAHLIL QILISH)." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 7. 2026.
12. Ruziboev Dilshod A'Zam. "TOURISM POWER OF UZBEKISTAN." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1.5 (2021): 215-222.
13. Ro'ziboyev, Dilshod. "QASHQADARYO VOHASIDA QORAKO 'LCHILIKKA BO 'LGAN E'TIBOR." TAMADDUN NURI JURNALI 9.60 (2024).
14. Ro'Ziboyev, Dilshod A'Zam O. "QASHQADARYO VILOYATIDA CHORVACHILIKNING IQTISODIY HAYOTDAGI O 'RNI VA SOVET HOKIMIYATINING CHORVA OZUQASI SIYOSATI." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2.11 (2022): 1008-1016.
15. Рўзібоев, Дилшод Аъзам Ўғли. "XX АСРНИНГ БИРИНЧИ ЯРМИГАЧА БЎЛГАН ДАВРДА ЎЗБЕКИСТОНДА ЧОРВАЧИЛИКНИНГ АҲВОЛИ." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2.3 (2022): 943-952.
16. Ruziboev Dilshod A'Zam. "TOURISM POWER OF UZBEKISTAN." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1.5 (2021): 215-222.
17. Niyazov Sobirjon. "EKOESTETIK TAFAKKURNING GNOSEOLOGIK JIHATI VA PRAKSIOLOGIK QIYMATI." SHOKH LIBRARY (2025).
18. Niyazov Sobirjon. "EKOESTETIK TAFAKKURNING NAZARIY JIHATLARI VA PRAKSIOLOGIK AHAMIYATI." TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI 1.5 (2025): 140-146.
19. Ниёзов, С. С. "Перспективы развития экотуризма в Узбекистане." Актуальные вопросы гуманитарных наук: теория, методика, практика. 2022.
20. Максадова, Мехринисо Сайхановна. "ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА." Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов 5 (2018): 43-44.

21. Sayxonovna, Maksadova Mekhriniso. "PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MODERN PRIMARY SCHOOL TEACHER PROFESSIONAL TRAINING." ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071 11.04 (2022): 15-20.

22. Sayxonovna, M. M. (2022). PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MODERN PRIMARY SCHOOL TEACHER PROFESSIONAL TRAINING. ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071, 11(04), 15-20.

23. Maksadova, Mehriniso. "INTEGRATION OF YOUNG TEACHERS INTO THE PROFESSIONAL ENVIRONMENT." International Journal of Artificial Intelligence 1.2 (2025): 1117-1121.

24. Максадова, Мехринисо Сайхановна. "ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ." Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов 3 (2015): 105-108.

25. O'G'LI, ABDULLAYEV XURSHID MUXTOR, and KENJAYEV ZARMAMAT. "AXBOROTNING JAMIYATDAGI O'RNI." Ilm fan taraqqiyotida raqamli iqtisodiyot va zamonaviy ta'limning o'rni hamda rivojlanish omillari 5.2 (2025): 32-34.

26. Kenjaev, Zarmamat. "POLITICAL CULTURE: THE BASIS OF STATE STABILITY AND WELL-BEING OF CITIZENS." НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ: СОХРАНЯЯ ПРОШЛОЕ, СОЗДАЁМ БУДУЩЕЕ. 2021.

27. Kenjaev, Zarmamat Tuymurodovich. "The issue of the formation the political culture of young people in the context of pluralism." ACADEMICA: An International Multidisciplinary Research Journal 11.5 (2021): 822-825.

28. Kenjaev, Z. T. (2021). The issue of the formation the political culture of young people in the context of pluralism. ACADEMICA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 822-825.

29. Nurillayevich, Omonov Bahodir. "GLOBALLASHUV SHAROITIDA MA'NAVIY-MAFKURAVIY TAHDIDLARNING KUCHAYISHI VA UNGA QARSHI IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH ZARURIYATI." Conferences. Vol. 1. No. 3. 2025.

30. Nurillaevich, Omonov Bakhodir. "MANIFESTATIONS OF THE ANCIENT ECOLOGICAL WORLDVIEW." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 6. 2025.

31. Омонов, Баходир Нуриллаевич. "ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ." International Journal American Journal of Modern World Sciences 2.11 (2025): 61-73.

32. OMONOV, Baxodir. "ETNIK NIZOLARNING MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI GEOSIYOSIY MUNOSABATLARIGA TA'SIRI." «ACTA NUUZ» 1.1.1 (2025): 164-166.